

DİL ÜSTÜNE

Fikir ve sanat adamları sözleri ve yazılarıyla dile değer katarlar. Bu işi, dile farklılıklar getirmekten çok onu bük-mek, imkânları fazlalaştırmak, kuvvetini artırmak yoluyla yaparlar. Yeni kelimeler getirmezler. Onları zengin-leştirirler, anlamlarını ve kullanım şekillerini, dağınıklaştırır, derinleştirirler onlara alışılmamış bir çeşni verirler; fakat bunu da her tarafı gözeterek, ustalıkla yaparlar. Çağımızın yazarlarına bakınca herkesin yapmaya elinin varamayacağı anlaşılıyor bu işi. Herkes gibi konuşmayı küçümseyerek cesaret gerektiren işlere kalkışıyorlar. Ama maharetsizlik ve zevksizlik yüzünden yaya kalıyorlar. Meydana birçok zoraki gariplikler; soğuk, manasız sahtelikler çıkarıyorlar, bunlar bahsedilmek isteneni yükseltecek yerde alçaltıyor. Yenilik oldu mu bayılıyorlar. İşe yarar olup olmadığı umurlarında değil. Yeni bir sözcük kullanmak hevesiyle eskisini atıyorlar, çoğu kez de attıkları sözcük yenisinden daha kuvvetli, daha canlı oluyor.

Dilimizde zengin imkânlar görüyorum; ama onu az öğütmüşüz. Avda ve savaşta kullandığımız hoyrat dille neler yapılmaz; dilden bolca sözcük alabiliriz. Konuşma dilinin deyimleri çimenler gibi yer değiştirdikçe daha cevherli, daha bereketli oluyor.

Dilimiz zengin olmasına zengin ama daha çok aktiflik ve sağlamlık gerekir. Çoğu yerde heyecanlı bir fikri kaldırmıyor. Sıkı bir yürüyüşe geçtiniz mi, dil gevşeyip kalıyor. O vakit Latinceyi veya Yunancayı kullanmak durumunda kalıyorsunuz. Halkın ağzındaki kelimelerin gücünü biz kolayca fark edemiyoruz. Çünkü orta malı olarak kullanıldıkça bu kelimeler yerlere düşmüş, güzellikleri sıradanlaşmış. Pek çok kıymetli sözler, güzel teşbihler vardır ki halkın ağzına düştükten sonra, zamanla değerleri bulanmış, güzellikleri pörsümüştür. Ama burunları koku alanlar bu deyimlerin hazzına ulaşırlar, onları ilk defa kullanmış olanların değeri de yere düş-mekle yitirilmez.

Bilimler de her şeyi pek çok inceltiyorlar; herkesin bildiği saf yoldan çıkarıp, bambaşka ve yapay bir kılıfa sokuyorlar. Bizim evde hizmetkârlık yapan delikanlı aşkın ne anlama geldiğinin farkında, içinde de hissediyor. Ona Leon Hebreu'yü (Lion İbrü), Ficin'i (Fisa) okuyun. Bu adamlar ona kendinden, kendi düşüncelerinden, kendi yaptığı işler hakkında konuşacaklar ve o, bunlardan hiçbir şey anlamayacaktır. Aristo'yu okurken onda benim duyduğum, yaşadığım şeylere yabancı oluyorum. Her şey okulun gerektirdiği bir kalıba sokuluyor. Bundan ne kazançları var bilmem! Ben olsam onlar gibi tabiatı sanatlaştıracak yerde sanatı doğallaştırırdım.

Montaigne

Denemeler

DİL VE İNSAN

Alman filozofu Heidegger'in (Haydega) dil hakkında derin mânâlı, güzel bir sözü vardır: "Dil insanın evidir" der. Bundan on yıl kadar önce, üniversitede üç dört arkadaş bu cümlelerin mânâsı üzerinde saatlerce konuşmuştuk.

Evin, başlıca özelliği tabiat içinde olmakla beraber, tabiatı ayrı, insan için, insana göre bir mekân teşkil etmesidir. Evin bütün yapı malzemesi tabiatı alınmıştır. Fakat değiştirilmiş, yeni bir şekle sokulmuştur.

Alain (Elan), evin dışı tabiata, içi insana göredir, der. Bu söz de doğrudur. Çatı, duvar, pencere, temel, sıva, kapı ve panjur dışı ile ilgilidir. Bunlar dışı karşı ve dışı göredir. Eviçi, denilebilir ki insanın kalıbıdır.

Benzetme daha başka fikirlerin geliştirilmesine de elverişlidir. Evler, iklim çeşitlerine göre olduğu kadar, kavimlerin medeniyet şekillerine, sosyal tabakalara ve şahısların servet, ziynet ve zevklerine göre değişik şekiller arzeder.

Diller de böyle değil midir?

Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve medeniyet seviyesine, zevkine göre yaratır. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır. Dede Korkut Kitabı'nı okumaya bayılırım. Burada kendimi bambaşka bir dünya içinde, bambaşka insanlar arasında bulurum. Halit Ziya'nın Mai ve Siyah'ı, Tan-pınar'ın Huzur'u da hoşuma gider. Onlarda Dede Korkut Kitabı'ndakinden çok farklı bir zaman, çok farklı bir mekân ve insan vardır.

Dilin insanın evi olduğu fikrini bilhassa edebî eserleri okurken hissederim. Zira edebî eserlerde insan daha canlı olarak gözükür. Fakat fikir eserleri de insanın evidir. Türkçülüğün Esasları, Ziya Gökalp'tir. Her cümlesinde o vardır.

Dilin bütününü milletin evidir. Binbir odalı bir ev! Buna şehir, ülke demek daha doğru olur. Milletler dillerini tıpkı medeniyetler gibi kurarlar. Her milletin kendisine göre bir medeniyeti vardır. Ziya Gökalp buna hars, millî kültür adını veriyor. Dil, harsın evidir.

Heidegger, "dil insanın evidir" derken, dil ile insan arasındaki yakın münasebeti belirtmek istemiştir. İnsan yerine millet demek bir mahzur yoktur. Zira dillerin başlıca vasfı "millî" oluşlarıdır. Fakat burada, dil ve kültür arasındaki münasebet unutulursa bazı hatalara düşülebilir.

Dil konusunda en çok yanılanlar dil'i, tarihten, kültürden, toplumdan, bir kelime ile insandan ayıran dilcilerdir. Hani şu çok işe yarayan sözlükler, gramer kitapları yok mu, onlardır insanları dil konusunda aldatan. Dünyada sözlük ve gramerden daha sun'î hiç bir şey yoktur. Ionesco'nun (Yünisku) yaptığı gibi sözlük ve gramere göre konuşan robot insanlar icat etmek suretiyle insanlar güldürülebilir. Dünyada kimse sözlük ve gramere göre konuşamaz. Bir zamanlar "dahi-i azam" diye ünü göklere çıkartılan Abdülhak Hâmit,

Grâmerden de anlamam billah,

Ulemâ benden etsin istirahat!

diye korkunç ve gülünç beyitler yazıyordu. Fakat haklı idi. Dahi bir şair olduğuna inanıyordu. Kendinden önce gelen, basmakalıp ifadeleri bıkmadan tekrarlayanlarla kıyaslanırsa, gerçekten de dahi denilecek bir yaratma gücüne sahipti. O da her yazar gibi kendine göre bir dünya kurmuştu. Evinin malzemesi biraz karışık, yapısı biraz eğri büğrü idi ama "Hâmidâne" idi.

Dili insanla beraber ele alınca, Yunus Emre gibi

Cümle şair dost bahçesi bülbülü

diyerek, çok geniş davranmak mümkündür ve kanaatime göre doğru olan da budur.

En güzel Türkçeyi kim söylemiştir? Hiç kimse. "En güzel Türkçe" diye bir şey yoktur. Bir milleti teşkil eden fertlerin hepsi, kelime ve gramer kaideleri üzerinde kafa yormadan, sabahtan akşama kadar konuşurlar. Evlere, kahvelere, sokaklara kulak verin. Kuş civıltıları gibi insan sesi gelir. Fakat bu gelen sadece ses değil, duygu, düşünce, sevgi, nefret, kin, hiddettir. İnsan bir şeyi anlatmak için konuşur. İnsan için önemli olan dilin kendisi değil, dil ile anlatılan şeydir. Dil bir vasıttan başka bir şey değildir. Fakat vasıta olmadan insan bir şey yapamaz. Vasıta olmak dili küçültmez. Tam tersine dilin şanı, şerefi vasıta oluşundadır. Dil olmasa birbirimizle anlaşabilir miydik? Dil olmasa tarih, kültür, edebiyat ve medeniyet de olmazdı.

Fakat dilin vasıta olması, hayatın şekil almasından hemen hemen farksızdır. Hayatı aldığı şekilden ayırabilir misiniz? Hayat var olmak için kendine göre organlar yaratır. Dil de böyledir. Dil de bir bakıma hayatın aldığı bir şekildir. Bir şiir, hikâye ve romanda dil, içini dolduran hayat gücü ile pırıl pırıl parlar.

Bursa'da bir eski cami avlusu
Mermer Şadırvanda şakırdayan su,
Orhan zamanından kalma bir duvar
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar...

Bu mısraları okur okumaz gözümüzün önünde bir dünya canlanır. Bu sıraların kendisinde midir? Yoksa onların dizisinde, sıralanışında, yan yana gelişinde midir? Sırayı bozmak suretiyle bunun yapıdan geldiğini kolayca anlamak mümkündür; çınar, ihtiyar, yaş, bir onunla, duvar, bir kalma, zamanından, Orhan ilh.

Bu deneme gösterir ki, mânâyı, güzelliği vücuda getiren şairin kurduğu nizamdır.

A. Kutsi Tecer'in Köşebaşı adlı piyesinden bir parça:

"Sütçü— Eh, dünya bu! Dün sabah uğradım, sütünü bıraktım, adamcağız sağdı. Bu sabah uğradım sütünü bırakmaya, ölmüş...Dünya bu! Dokundu içime hanımefendi...

Sütü alan kadın— Vah! Vah! Kim acaba?

Sütçü— Macit Bey.

Sütü alan kadın— Sahi mi? Ah, ne iyi adamdı!"

Burada bir "hayat parçası" vardır ve bu "hayat parçası" kelimeler dizisine bağlıdır. Bu parçayı da sondan başa doğru okuyunuz. Hiç bir mânâsı olmayan saçma bir kelimeler yığını ile karşılaşacaksınız.

Eskiler "nesir" için "inşa" derlerdi. Güzel, mânâlı bir terimdi bu. Yazı, hatta konuşma, tıpkı ev gibi "inşa" edilir ve bu evin içinde insan oturur.

Dil konusunda en büyük hata kelimeleri ayrı ayrı ele almaktır. Normal dilde, konuşma ve yazıda kelime değil cümle vardır. Her cümle bir yapıdır.

Dile bu gözle bakınca, eskilerin de kendi çağlarının malzeme ve üslubuna göre evler inşa ettiklerini görürsünüz. Eski şiirin tabii ünitesi "beyit"tir. "Beyit" kelimesinin mânâsı "ev"dir. Gerçekten "beyit" ev gibi inşa edilmiştir ve o evin içinde insan oturur:

Ah eylediğim serv-i hıramanın içindir
Kan ağladığım gonca-i handanın içindir

.....

Yaktın tenimi vasl günü şem-teg amma
Bil kim bu tedarük şeb-i hicranın içindir.

Burada önemli olan tek tek kelimeler midir? Yoksa "yapı", "düzen" ve "mânâ" mıdır? Edebiyattan biraz anlayan ve hakikat duygusu olan herkes itiraf eder ki, burada, bir "insan", bir "insanın aşkı", "ızdırab"ı, "bekleyiş"i, "ümit" ve "ümitsizlik"i bahis konusudur. Kelimeler onu anlatmak içindir. Burada âşık ve muhtarip Fuzulî'dir dile gelen. Eğer "bütün"ü, "mânâ"yı, "insan"ı bırakır da tek tek kelimeleri ele alır, hele onları Öztürkçe, Arapça, Farsça, isim, sıfat, fiil diye ayırmaya kalkarsanız, her şeyi kaybedersiniz. Dili, insandan, tarihten, kültürden ayıranlar sanat, kültür ve insanla ilgisi olmayan yaratıklardır. Onlardan korkunuz. Tuğlaları incelemek için binayı başınıza yıkarlar.

Dili insanla beraber ele alınca evin sıcaklığına kavuşmuş, bütün diller ve insanlarla dost olmuş oluruz.

Mehmet Kaplan

Kültür ve Dil

KİTAP

"Her toplum bir kitaba dayanır: Ramayana Neşideler Neşidesi veya Kur'an. Senin kitabın hangisi?"

Dostoyevski, "Avrupa'yı kendimizden çok daha iyi tanıyoruz", diyor. Biz ne kendimizi tanıyoruz, ne Avrupa'yı. Tarihimiz mührü sökülmemiş bir hazine. Sosyologlarımız bir Kızılderili köyünü keşfe gider gibi, alan çalışmalarına koyuluyorlar. Avrupa'yı, Avrupa'nın istediği kadar tanıyoruz.

Ne var ki ihtiyaç Batı da hafızasını kaybetmişe benziyor. UNESCO, kitap yılında, kitap için yazılmış en güzel eseri hatırlamadı: Susam ve Zambaklar.

Susam ve Zambaklar Ruskin'in (Irskin) en çok sevilen, en çok okunan kitabı. Şöyle diyor Ruskin: "Kendimize dost seçeceğiz. En iyilerini seçmek istiyoruz, ama nerede bulacağız o dostları? Kaç kişiyi tanıyoruz? Her istediğimizle tanışabilir miyiz? Talihimiz yâr olursa, uzaktan görebiliriz büyük bir şairi, sesini duyabilirsek ne devlet... Bir bakanın odasında on dakika kalmak, bir kraliçenin bakışlarını bir saniye üzerimize çekmek, ümit edeceğimiz bahtiyarlıkların en büyüğü. Ama hep buna benzer mesut tesadüfler peşindeyizdir. Yıllarımızı, duygularımızı, kabiliyetlerimizi harcarız bu uğurda. Sayısız zilletlere katlamaz. Bize her an kollarını açan bir dostlar topluluğundan habersiz yaşarız. İçlerinde hükümdarlar da vardır, devlet adamları da. Günlerce şikâyet etmeden iltifatlarımızı beklerler. Ağız açmalarına izin vermeyiz. Filhakika seçiş hürriyetimizin hudutsuz olduğu tek dünya: kitaplar dünyası."

Ruskin kitapları ikiye ayırır: Geçici olanlar, kalıcı olanlar. Geçiciler faydalı veya tatlı birer konuşma: Seyahatnameler, hatıralar. Bunlar kitaptan çok bir nevi mektup, bir nevi gazete. Kalıcı kitap, sohbet değil, yazıdır. Birkaç sayfaya sığdırılmak istenen bütün bir hayat. Ebediyete yollanan mesaj. Kimsenin söylemediği ve söyleyemeyeceği gerçek. Yazar, o birkaç sayfayı kaleme almak için gelmiştir dünyaya. Mümkün olsa taş kazır fikirlerini.

Kütüphane, bütün çağların, bütün ülkelerin ölümsüzleri ile dolu. Bu ulular bezmine kabul edilmenin tek şartı, liyakat. Mabede bayağılar giremez. Diriler naziktir, ölümsüzler titiz. Gerçekten severseniz konuşurlar sizinle. Bir kitabı okurken "ne güzel kitap" deriz, "yazar da tıpkı benim gibi düşünmüş". Yanlış, şöyle dememiz gerekirdi: "bunu daha önce hiç düşünmemiştim ama, galiba doğru." Yahut, "belki şimdi anlayamıyorum, birkaç gün sonra anlarım." Önce teslimiyet, anlamak cehdi. Sonra hüküm. Yazarın gerçekten değeri varsa, düşüncesini, bir hamlede kavrayamazsınız. Söylemek istediklerini bütünü ile söyleyemez yazar, söylemek de istemez. Gizler, istiarelere başvurur.

Güzel sabahları kucaklayan sis gibi güzel eserleri saran bu sis de tabii. Düşünceye cazip ve parlak bir biçim vermek küçültür düşüncüyü. Büyük yazar içinden gelen sesi olduğu gibi haykırandır. Kelimeleri kullanırken avamın hoşuna gidip gitmeyeceğini düşünmez. Derin bir düşüncüyü anlamak, o düşüncüyü kavradığımız anda derin bir düşünceye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inmektir. Nesneleri bulutlar arkasından görürüz. Düşünmek bu sisleri yırtarak aydınlığa varmaktır.

Yazar düşüncesini yardım olsun diye sunmaz. Bir mükâfattır bu. Lâyük mısınız, değil misiniz? Anlamak ister. Tabiat da öyle değil mi? Altın neden toprağın derinliklerinde? Okurken araştırmaya çıkacağınız maden: yazarın düşüncesi veya niyeti. Araçlarınız: zekâ ve bilgi. Kayayı kırarak, madeni eriteceksiniz. Önce kelimeyi fethedeceksiniz, sonra heceleri, harfleri.

Bir aydın yabancı dil bilmese de olur, çok kitap okumasına da ihtiyaç yok. Yeter ki ana dilini gerçekten bilsin. Kelimeleri şecereleleriyle tanısin. Asıl olanları âdilerinden ayırsın. Karanlık kelimeler vardır, arılar gibi vızıldayan kelimeler. Taşydıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağzındadırlar. Onlar için yaşanır, onlar için ölünür: Hayalimizin rengine bürünürler. Göremeyiz onları, pusudadırlar. Ve bir atılışa parçalar bizi. Dilimizin her kelimesi başka bir dilden gelmiştir. Nice, ülkeler dolaşmıştır bize gelinceye kadar. Ciddi olarak okumak isteyen Yunan alfabesini öğrenmeli (Ruskin İngilizlere söylüyor bunu). Her dilden lügatlar bulunmalı kütüphanenizde. Okuduğunuz metinde hiçbir karanlık kelime kalmamalı.

Büyükler, bayağıları meclislerine kabul etmez. Bayağı, hissetmeyendir. Sevmeyen, sezmeyen, anlamayandır. Akıl doğruyu gösterir; iyi ile kötüyü ayıran: gönül. Büyük ölümlerin dostluğuna, iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak için de koşmalıyız. Gerçek bilgi, disiplinli ve denenmiş bir bilgidir.

Gerçek heyecan imtihandan geçmiş bir heyecan. İlk coşkunluklar boştur, aldatıcıdır. Kapıldınız mı uzaklara sürükler sizi. Duygunun asaleti, kuvvet ve isabetindedir. Açılması yasak bir kapıyı zorlayan çocuğun, efendisinin eşyalarını karıştıran uşağın tecessüsü, terbiyesiz bir tecessüs. İnsanlığın bilgi susuzluğunu gidermeye

alışan tecessüs, asil. Bizi bir dedikodunun teferruatına zincirleyen alâka, serseri bir alâka; can çekişen bir toplumun acılarına ortak eden alâka, insanca.

İngiliz hodgâmdır, heyecansızdır. Bir millet değil, bir yığın. Yığını kolayca kandırabilirsiniz, duyguları hiçbir temele dayanmaz. Yığın düşünmez, mâruz kalır. Nezleye yakalanır gibi tutulur bir fikre. Ateři yükselince arslanlaşır, nöbet geçince her mukaddesi unutup verir. Büyük bir milletin duyguları ölçülü, düzenli, devamlıdır.

Okumaktan hangi hakla söz ediyoruz? Okuma terbiyesinden önce, çok daha mühim, çok daha âcil disiplinlere muhtacı. Böyle bir ruh haleti içindeki insanlar nasıl, neyi okuyabilirler? Büyük bir yazarın tek satırını anlamaları imkânsız.

Kendini yığın hâline getiren bir millet payidar olamaz. Tek kaygısı para olan bir yığın yaşayamaz. Düşünceyi küçmsyoruz. Kitaba harcadığımız parayı, atlar için harcadığımızla kıyaslarsak, yerin dibine girmemiz gerekmez mi? Kitap sevene, kitap delisi diyoruz. Kimseye at delisi dediğimiz yok. Kitap yüzünden sefaletе düşen görülmemiş. At uğrunda iflas eden edene(...) En güzel kitap bir kalkan balığı fiyatına. Alan nerede? Umumi kütüphaneler resmî ziyafetler kadar pahalıya mal olsa idi hükmetimizin daha çok iltifatına mazhar olurdu şüphesiz. Kitaplar bileziklerin onda biri kadar etse beyefendilerimizle hanımefendilerimiz arada bir okumak hevesine kapılırdı belki. Birçokları kitabı ucuz olduğu için almaz. Düşünmez ki kitabın tek değeri okunmasıdır. Bir değil birçok defalar okunmasında, çizilmesinde, tanınmasında.

Felaketimizin kaynağı kültür yokluğu. Bizi helak eden ne ahlâksızlık, ne bencillik, ne kafamızın ağır işlemedi. Bir öğrenci kayıtsızlığı içindeyiz. Hoca tanımadığımız için yardım görmemize imkân yok.

Hayatı anlamadan geçip gidiyoruz. Olgunlaşmak kalbin daha hassas, kanın daha sıcak, zekânın daha işlek, ruhun daha huzurlu olması demek. İçlerinde böyle bir canlılık, böyle bir hayat coşkunluğu duyanlar dünyanın biricik hâkimleridir. Bütün diğer hükmdarlıklar bu saltanatın maddîleşmesi, fakirleşmesidir: Bir nevi tiyatro krallığı. Gerçek hükümdarlar ebediyen hükmrandırlar. Hazineseleri yağma edildikçe zenginleşirler.

Meclisten tahıl için kanunlar geçirdiniz. Şimdi başka bir tahıl söz konusu. Daha nefis, daha besleyici bir ekmek sağlayacak, bir tahıl: susam. Bu susam, kapıları açan büyü. Harami mağaralarının kapılarını değil, hükümdar hazinelerinin kapılarını: kitap.

Cemil Meriç
Bu lke

ŞİİR BALI

Acaba başka milletler de bizim kadar şiir severler mi diye düşünürken tanıdığım, okuduğum, duyduğum şair-lerimizi şöyle boy sırasıyla gözümün önüne getiriyorum. Köylüsünden padişahına, cumhurreisinden ilkokul öğrencisine kadar her basamağında boy boy şair dizili bir millet. Anadolu'nun ortasında bir köye gidersiniz ne bir tutam kırmızı kiremidi vardır, ne bir yudum durulmuş suyu. Ne okulu, ne camii. Ne yolu ne izi. Kuş uçmaz kervan geçmez, toprak damlı, çamur sıvalı, çamur badanalı bir eve girersiniz. Cam çerçeve, kapı pencere hak getire. (...)Tavanda bir delikten bulaşık suyu gibi bir ışık sızar. Ortaçağdan kalma bir ocak. Ocağın üstünde gene o çağdan bir küçük kazan. İki üç tahta kaşık, köşede yastıksız yorgansız bir kilim döşek. Bütün konforu yukarıda dizili ve alinyazısı Makal'ın kitabında yazılı olan bu evin sahibi ile hoşbeş edersiniz, size kanı kaydadı mı gitgide açılır. Bir parça eşelerseniz bu ortaçağ kulübesinin toprağından nur topu gibi bir avuç şiirdir fışkırır. Bu kuş uçmaz kervan geçmez garip yuvaya bu şiir nerden gelir konar?

"Toprağın mayasında var" diyeceksiniz, ama pek öyle değil. Anadolu'nun ortasında rastladığınız şiir gözesinin tam benzerini Edirne'nin bir köyünde de bulmak mümkündür. Demek kuşların, kervanların ulaşamadığı bu köye adına şiir denen delifişek çoktan ulaşıp yerleşmiştir.

Nesir denen, doğru dürüst, düpedüz yazma biçimi henüz en büyük vilayetlerimize kadar ulaşmamış iken, nasıl olmuş da nesrin ağababası olması gereken şiir, en yoksul köylerimize kadar işlemiş?

Ne tuhaf değil mi? Bizde şiir sanki nesrin güdük kalması pahasına gelişmiş.

Başka milletlerde şiirle nesir atbaşı giderken, bizde şiir alıp başını çekip gitmiş. Nesir de "Evvela mahsus selam eder hatırı şeriflerinizi sual eylerim" klişesinde saplanıp kalmış. Arasıra inci gibi mısralar döktüren saz şairlerinden birisine köyde olup bitenleri düpedüz konuşma diliyle yazmasını söylerseniz şaşırır kalır. Sanki ona tutup, "Bırak şu sazi da aynı türküyü bir de viyolonsel ile çal!" demişsiniz gibi tuhaf tuhaf yüzünüze bakar.

Başka milletler nesir pekmeziyle yetişip ara sıra şiir balına uzanırlarken biz pekmeze boş verip hep şiir balına uzanmışız.

Bizim çocukluğumuzda duyduğumuz masallara yer yer şiirler ve türküler karıştırdı. Türküler nesrin sıfırı tüket-tiği, nefesi kesildiği yerde değil olmayacak bir yerde karşımıza çıkardı. Aradan otuz kırk yıl geçtikten sonra masalın kuruluşunu topyekûn unuttuğumuz halde, bu türkülerini dün duymuş gibi hatırlamamıza ne buyrulur? Yoksa bizi, milletçe şiire kulak kabartan şiirin kendisi değil de onu kanatları üstünde taşıyan türküler midir? Öyle ya? Edirne'nin köylerinde doğan şiiri, Sivas yaylalarına kadar götüren kuvvet, müzik değil de nedir? Bun-dan yüz sene evvel hangi radyo, hangi matbaa, hangi kitap bu işi görmüş olabilirdi?

Şimdi köylerimize kadar ulaşan şiiri saz şairlerinden değil de kitaplardan öğreniyoruz. Sel gider kum kalır misali, türküler gidiyor, şiirler kalıyor. Sazın, müziğin büyüünden yakayı kurtaran şiir sahici ise kendi başına yaşayabiliyor.

Ulu ulu kervan geçmiş yollar gibi inilerim

Yahut:

Bir berat gecesi tutuldu dilim

Silaha bıçağa varmadı elim

Bir başka:

Tamzara çayır çiçek

Orak getirin biçek

Efendimi vurdular

Yavruları küçücek

(...)

Ya bu:

Sen bir bahçıvan ol ben bir gül olam

Uzat ak ellerin der beni beni.

Benim daha yüzlercesini, erbabının binlercesini birbiri arkasından sıralayabileceğimiz beyitler, türkünden çıktı mı hiç de denizden çıkmış balığa dönmüyorlar. Hatta bazıları sazın cılvaresinden kurtuldu mu, daha geniş bir şiir nefesi alıyor.

Biz köy türkülerindeki şiir balını otuz yaşına geldikten sonra tadabildik. Bize ortamektep lise sıralarında şiir balından, keçi boynuzu kadar nasip almamış manzumeler öğretiler.

Karlar ki semadan düşer düşer ağlar

Yahut:

Bana bak hişş. Sakın kaçup gitme

O kedernak o sakitane duruş

Dokundu rikkatime

Yahut:

— Sumru!.. Na cehennemî nezaret

— Mazur ola ettiğî cesaret

Ve benzeri manzumelerde şiir balı tadacağız diye yıllarca yalandık durduk. Ne kadar geç olursa olsun sonunda köy türkülerindeki şiir balı imdadımıza yetişmese vitaminsiz kalmış çocuklar gibi çarpılacaktık!..

Şiire milletçe düşkün oluşumuzun sebeplerini araştırırken kafiye merakımıza takıldım. Şiir sevenlerimizin yarısından çoğu kafiye uğruna bağlanıyorlar şiire.

(...)

Âkif,

Bir hilal uğruna yarap ne güneşler batıyor buyurmuş. Ya bir kafiye uğruna batan şiirler, doğan şiirler.

Hele şu herkesin dilinde dolaşan atasözlerini bir yoklayın bakalım. Eğer yüzde doksan dokuzu bir kafiye sığınmamışsa, ne isterseniz deyin!..

Niçin kafiye bu kadar düşkünüz? Herhalde bize bu oyunu önce müzik sevgisi oynuyor. Kafiyelerin, dan dini dan dan çekilin yoldan hoşumuza gidiyor. Bu bir. Hafızalarımız çok zayıf, iki. Kafiyele dayanan sözde hecelerin üst üste durması kafamızda daha iyi yer ediyor. Kafiye söz daha çabuk belliyor, daha geç unutuyoruz. Şiir balında muhakkak kafiyenin de tadı var. Ama balın içindeki mum kadar.

(...)

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Deli Fişek